

Birgün Pazar 6 Ocak 2013.

[http://94.75.229.225/actuels_index.php?
news_code=1357463655&year=2013&month=01&day=06](http://94.75.229.225/actuels_index.php?news_code=1357463655&year=2013&month=01&day=06)

SINIRIN VATANDAŞLIK BURCU: ROBOSKİ'NİN ÖLÜMLERİ NEDEN KALPLERDE YATAR?

H. Neşe Özgen¹

2000'den bu yana 12 yılı, Türkiye'nin Suriyya, Iraq, Iran, Azerbaycan, [Hayastan](#), Sakartvelo, Hellas ve Bulgarya arasındaki kara sınırlarında²; tabana kuvvet araştırma yaparak geçirdim³. Bu çalışmanın orta yerinde 11 kişilik bir grup 'sınır araştırmacısı' ile birlikte başlattığımız dayanışma, şimdi sonuçlarını veriyor: Zorlamalar, kısıtlamalar, yasaklamaları aşarak, artık 12 ülkeden 248 bilim insanı '*sınırsız bir dünyanın olasılıkları üzerine*' konuşabiliyoruz⁴.

Sınır ve kaçakçılık hakkında konuşmaya başladığınızda, aslında bütün devlet, siyaset, vatan, vatandaşlık ve yurttaşlık üzerinde de konuşabilirsiniz. Sınır üzerinde bir söz söylemek, kısmen bunların hepsini açıklamak, hepsini çalışmak ve/ya hepsine dair metaforları üretmek ve yeniden üretmek anlamına da gelir. Bu nedenle sınır çalışmalarında devlete veya vatandaşa methiye düzmekten kaçınmak, birinci koşuldur. Benzer olarak sınırlar üzerinde konuşmanın; küreselleşme, ulus-devlet, sınıraşırı göç, kaçakçılık ve mültecilik gibi sosyal ancak popülist bazı zeminlere kayma riski de yüksek olabilir.

BİR MEKAN, BİR KÜLTÜR VE BİR ZAMAN

¹ Prof. Dr. sosyolog. ozgen.nese@gmail.com.

² Çalışmalardan çıkan bazı makaleler için meraklısına: bkz <http://www.neseozgen.net/tr/yayinlar-4.php>.

³Bu çalışma şimdiye kadar biriktirdiğim tüm statülerime mal oldu. Razıyım. Fedâ ve helâl olsun.

⁴ Bu grup üç yıllık çalışmalarını şöyle derledi: <http://www.eastbordnet.org/>

OLARAK: SINIR

Devletin vatani vardır, ama milletin yurdu ve yerelin de yurtluğu vardır. Uzak ülkelerde özlediğimiz bizim köyümüz yurtluğumuz; milletçe gözettiğimiz bir uzama dönüşür: yurt olur. Devlet ise bunların etrafına kalın bir çizgi çeker: Vatan.

Sınır *tuhaf* bir alemdir: Devletin sınırları, çizildikleri andan itibaren tümüyle gerçek, öfkeli ve kanlı birer kırmızı çizgidir. Ama öte yandan sınırlar, vatandaşların da devletle ilişkilerinin en kaypak, en yalan hallerini geliştirdiği mekanlardır. Küreselin tüm iddialarına rağmen son yirmi yıldır ulus-devletin alabildiğine kesifleşmiş, sertleşmiş, bomboş uzayıp giden, çoğunlukla *insandan arındırılmış gibi* görünen alanlarıdır sınırlar. Bugün geçersiniz yarın alınmazsınız; şimdi kaçağınızı geçirir yarın öldürülürsünüz; şu anda herşeyinizle yasal sayılır; bir saat sonra yeni bir emirle başka kağıtlara tabi kılınırsınız. Ne ki; sınırda yaşayanlar bütün yalanları bilinçle bilir. Yalana tabî kılınmanın, insanda açtığı yarayı da bilir. Yalanın öznesi kılınmanın acısını da, yalana nesne kılınmanın öfkesini de bilir.

Hem *sınır yurttaşı* olarak bunların bedelini, fiyatını, ederini bilir ona göre de aşarsınız o sınırı; ya da ederinin değiştiğini, emrin bu kez nereden geldiğini bilemez, orada katırlara karışıp öl-dürül-ürsünüz: Kaçak *yapmak* ile kaçak *olmak* arasındaki keskin çizgideki payınız kismetinize kalmıştır: Kismetinize, statünüze, paranıza, sınırı kollayanın insafına, giydiğiniz gömleğin fiyatına, karşınızdaki gümrükçününün rüşvet skalasına, kollukçunun yeni aldığı emre ve hatta bazen tatlı dilinize...En korkulan, en etkili, en kesif sınırlardan birisi örneğin, İstanbul'daki konsoloslüğün giriş kapısından başlayan ABD sınırındır.

Sınır *tekinsiz* bir alemdir: Pasaport, nüfus cüzdanı, vatandaşlık hukukunun resmi izlerinde yurttaşın ve devletin birbirlerinin yalanlarını en iyi bildikleri ve birbirlerine en çok

yalan söyledikleri uzamlardır. Rüşvetin erkekler için kanla ve kadınlar için seksle ödendiği; kimin geçip kimin kalacağıının sürekli değiştiği mekanlardır.

SINIR YURTTAŞLIĞINDAN SINIR VATANDAŞLIĞINA:

Yine de sınırın da bir hukuku vardır: Her geçen öldürülmez, her kaçak sahiden kaçak sayılmaz. Bir kere ‘*kaçak*’ olmak için, iktidarın o anda izin vermediği bir eyleminizin olması gerekir. Zira zaten mal getirmek kaçaktan sayılmaz çoğunlukla. O mal ister tonlarca mazot, ister iki jerikan geçimliği olsun; ister iki battaniye, ister iki kilo limon tuzu, ister beş kilo çay ile iki teneke deterjan, elli tane kuşlu tabak, isterse tırlarca petrol, tankerlerce yakıt, yükler dolu uyuşturucu: Devlet o anda neyi kaçak kabul ederse, kaçak odur.

Devletimiz, yıllardır sınırını dışındakilere düşman olarak baktığı yetmezmiş gibi, sınırın kenarındakilere de o düşmanın yardımcısı olarak bakar: İşte yıllarca orta yerinden geçen sınırla yaşayan Sarp (Sarpî) Kemalpaşa köyü- Hopa/Artvin; işte 1972’den 2004’e kadar askeri alan ilan edilen ve değil ecnebinin, ikametgahı olmayan Türk’ün alınmadığı Enez-Edirne, işte Komünist olduğunu kanıtlamak için ‘*Suriye’den gelen trenlere tebeşirle çizilmiş orak çekiç resimleri’nin* TBMM’de sorgulama konusu olduğu Nusaybin (Nisêbîn)-Mardin; işte Ermeni kalıntısı var diye yıllardır adları habire değişen ama yoksullukları hiç değişmeyen Anı(Ani) Ocaklı-Kars köylüleri; işte yıl 2011’de *insan kaçağı yaptıkları* ima edilerek köylerine açıkça mobese dikilen ve gece gündüz donlarına kadar gözetlenen Meriç (Maritsa-Evros)-Edirne köylüleri; işte *Gürcü soylulardır* diye vatanın kıyısında tıklıp kalan ve inanılmaz göç veren Posof-Ardahan; işte her daim *karşının adamları* gözüyle bakılan Samandağ’ın Arap Alevileri; işte başbakana karşı yürüdükleri için *Ermeni diasporasına destek vermekle* suçlanan Hopalılar (Homşetsiler).

Her sınırın kendine ait en az üç adı vardır: Anadilinde adı, ülkedeki adı, antik adı. Her sınır yurttaşı en az üç dil bilir: İçine doğduğu ailenin ana dili, içine doğduğu ülkenin anadili ve karşının dili. İstisna yoktur. Herkesin de en az iki adı vardır: Ailenin anadilinde ve devletin anadilinde. Hangisinin ne zaman saklanacağını, ne vakit yasaklanacağını bilmek, hayati bir önem taşır.

Sınır yurttaşı karşının hukuksal olanaklarını iyi bilir. Sadece onları mı? Mesela ‘*Karşıda kaç a dış yaptırılır?*’ Bilir. ‘*Karşıda askerlik kaç aydır?*’. Bilir. Aklınıza gelmeyecek kadar çok sayıda yaşlı kadının, İran’a geçip dışlerini yaptırmışlığı vardır mesela. Dinlediklerim içinde, karşıda ucuza dış yaptırmak için sınırı gizlice geçen bir MİT görevlisinin, yakalanıp iki yıl İran zindanlarında yattığının öyküsü de vardır.

Siz hiç mamur edilmiş sınır bölgesi gördünüz mü? Hiç yatırım yapılmış, işyeri, imalathane kurulmuş bir sınır boyu gösterebilir misiniz? Bir coğrafyayı önce özel bir yasak bölge ve düşman ilan edip, sonra burayı acılandırıp; sonra da zaten *acıların coğrafyası* olarak meşrulaştırmak; hangi adalete sığar. Yanıt: sınırın devlet adaletine.

Devlet sınır yurttaşlarının her birisine ‘*karşının adamı*’ olarak baktı yıllarca. Ta ki ...PKK kalkışmasına kadar! Ondan sonra sınırın insanları “*potansiyel dağ kadrosu*” oldular kayıttan.

“*Devlet de bilmez ki gelen kaçak mıdır, temiz midir?*” demişti 33 Kurşun’u yazarken görüştüklerim. Roboskililer de ‘*Vurmayın, kaçakçınız*’ diye telefon etmediler mi valilere, kumandanlara? Suriye sınırının çizildiği 1953’ten 90’ lara kadar kaçağa gitmek için devlete, askere rüşvet verilirdi. Oysa PKK kalkışmasından bu yana sınır yurttaşı olmak; örgüte destek vermemek için devletin verdiği rüşveti alıp almamakla belirleniyor. Sınır boyunda yaşayacak isen, koruculuğu mecbur kabul edip; kaçağı garantilersin.

Güneydoğu sınırında, 1990ların ortalarına kadar, sınırdakiler oyunun kurallarını az çok kestirerek idare ettiler. Sonra, sonra birden *kaçak yapmanın* yerini *kaçak olmak* aldı. Sınırdaki yaşamak artık başka bir devleti istemek, aidiyet oyununu bozmak olmaya başladı. Her-kes-ler bu oyuna dahi edildi. Sınır yurttaş oldu mu sana sınır vatandaşı. İnsanların evi sınırlar, vatani da kapılar oldu.

VATAN OLARAK SINIR:

Peki biz ne olduk?

Hepimiz sınırı aşarız: Pasaportunuzun süresi bitmek üzere iken; gümrükten '*tax free*' aldığınız malın ücretini, limiti dolmuş kredi kartınızla öderken yaşadığınız gergin telaşla;

ABD'ye giden arkadaşınıza kaçak ipad ısmarlarken;

Beşiktaş'ta yanaştığınız kaçak sigara satıcısından, siyah naylonun içinde vergisiz sigara alırken;

Gedikpaşa'nın arka sokaklarında yok pahasına çalıştırdığınız kaçak göçmenlerin el koyduğunuz pasaportlarıyla;

Kasaba iyi ama, her gece yerleşik nüfusun üç katı sayısında geçen kaçak göçmenlerin öldürüldüklerinde gömüldükleri mekan, bizin gelecek sene çeltik ekeceğimiz alan olmasa iyi olurdu diye düşünürken;

Resmi istatistik uzmanı olarak çalışırken, gayriresmi işgücünü nereye sokuşturacağınızı size gösteren bürokratinizin kravatına bakıp yutkunurken.

Hepimiz sınırdaki yaşarız: Sınır kimi zaman havaalanında karımızın ısmarladığı nemeleştiriciye baktığımız yer, kimi zaman da merdiven altı imalathanemizde çalıştıracağımız ve ilk doğalgaz faciasında '*şu kadar erkek, şu kadar kadın*' diye haberlere geçecek bir sayıdır.

Şimdi artık hepimiz sınır vatandaşıyız. Meşru olamayacak bir iktidarın faili belli cinayetinin ağıdını, yurttaş olarak avazelenmemiz gerekiyor. Beni, bizi vatandaşı olarak öldürüp geçen bir hayata karşı, insan olabilmenin meşruiyetini yeniden kurabilmek için; şimdi yüreklerimizde yeni bir yurt yeni

bir dünya yaşatabilmek için: **Roboski'nin ölümlerini kalbimizin yurdunda yatırmak gerek.**